

LUMEA ÎN STARE DE PANDEMIE – RĂSPUNSURI TEOLOGICE LA SITUAȚII ACTUALE

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

CUPRINS

SOLUȚII ALE IEȘIRII DIN CRIZA EPIDEMIOLOGICĂ

Preafericitul DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române <i>Cuvânt pastoral pentru întărirea în credință și în comuniune euharistică</i>	9
Înaltpreasfințitul TEOFAN, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei <i>„Lărgiți și voi inimile voastre!” – Îndemnuri și sfaturi în vreme de pandemie. Durere adăugată la durere</i>	11
Înaltpreasfințitul ATANASIE, Mitropolit de Limassol (Cipru) <i>„Să știți, fraților, că toți suntem la biserică!” – mesaj adresat credincioșilor cu privire la carantină și la închiderea bisericilor</i>	18
Preasfințitul IGNATIE, Episcopul Hușilor <i>Actul credinței între rigurile pandemiei și asaltul secularismului</i>	26
Pr. prof. univ. dr. Stelian TOFANĂ <i>Coronavirus și puterea credinței</i>	41
Prof. univ. dr. Nicu GAVRILUȚĂ <i>Pandemia, limitele omenești și orizontul deschis al vieții spirituale</i>	49
Pr. Răzvan Andrei IONESCU <i>În căutare de repere duhovnicești pentru un timp de (mare) încercare</i>	54
Răzvan BUCUROIU <i>COVID-19: pandemie, infodemie, zavistie</i>	61
Arhim. dr. Mihail DANILIU <i>Stăm acasă cu Dumnezeu</i>	64

IZOLARE PRIN PANDEMIE ȘI COMUNIUNE PRIN EUHARISTIE

Preasfințitul IRINEU, Episcop de Bačka (Slovacia) <i>Împărtășirea cu o singură linguriță. Sfintele Taine pot fi o sursă de contaminare?</i>	77
Pr. prof. univ. dr. Viorel SAVA <i>Împărtășirea credincioșilor în tradiția ortodoxă – provocări mai vechi și mai noi. Abordare liturgico-pastorală</i>	85

Cercet. dr. Petre GURAN	
<i>Ariergarda euharistică</i>	119
Pr. prof. dr. Ioan MOGA	
<i>Primejdia mărturisirii, între euharistie și pandemie</i>	125
Pr. dr. Constantin STURZU	
<i>Jurnal în vreme de coronavirus</i>	128
Pr. Ioan Florin FLORESCU	
<i>Soluția ieșirii din criză: cateheza euharistică și reinterpretarea modelului pastoral istoric</i>	144

ÎNȚELESURI BIBLICE ALE CARANTINEI

Pr. conf. univ. dr. Patriciu VLAICU	
<i>Este un timp potrivit pentru toate</i>	153
Pr. lect. univ. dr. Cătălin VATAMANU	
<i>Carantină și izolare în context pandemic. Repere biblice pentru actualitate</i>	158

INCURSIUNI ISTORICE ÎN CONTEXT PANDEMIC

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel POP	
<i>Biserica în vremuri de restricții</i>	171
Pr. prof. univ. dr. Ion VICOVAN	
<i>Încercările – chemări de întoarcere la Dumnezeu. O altă față a istoriei</i>	175

MEDICINĂ ȘI TEOLOGIE – ABORDARE INTERDISCIPLINARĂ

Prof. dr. Vasile ASTĂRĂSTOAE	
<i>Tirania științei versus credință în vremea pandemiei Covid-19</i>	183
Arhidiacon. lect. univ. dr. Adrian Sorin MIHALACHE	
<i>Originea Sars-CoV-2 și radiografia pandemiei CoVid-19. Circumstanțe agravante și semnificații spirituale – Inventar al cauzelor științifice și analiza teoriile conspirației într-o abordare interdisciplinară</i>	186

ÎNDRUMĂRI SPIRITUALE SPRE ÎNFRUNTAREA SUFERINȚEI

- Pr. prof. univ. dr. Ioan Cristinel TEȘU**
*Cuvinte de aur ale Părinților duhovnicești români contemporani,
spre înfruntarea încercărilor* 311
- Pr. prof. univ. dr. Ioan Cristinel TEȘU**
*Cuvinte de mângâiere ale Cuvioșilor Părinți athoniți contemporani,
întru înfruntarea suferinței* 328
- Jean -Claude LARCHET**
Originea, natura și sensul pandemiei actuale 348
- Pr. prof. univ. dr. Constantin NECULA**
Pelerinajul Sfinților în vreme de boală 363
- Arhim. Zaharia ZAHAROU**
Cuvânt de mângâiere la vreme de pandemie 370
- Pr. Visarion ALEXA**
Crucea înseamnă starea de grijă față de celălalt 375

CUVÂNT PASTORAL PENTRU ÎNTĂRIREA ÎN CREDINȚĂ ȘI ÎN COMUNIUNE EUHARISTICĂ

Preafericitul Părinte DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Comunicatul Biroului de Presă al Patriarhiei Române din 27 februarie 2020 a apărut în contextul unei mediatizări excesive a epidemiei provocate de Coronavirus (Covid-19) și al unor solicitări din partea unor instituții de stat ca Biserica să ia măsuri pentru prevenirea răspândirii virusului respectiv și pentru diminuarea temerii populației în fața acestui fenomen.

Din acest motiv, comunicatul respectiv avea în vedere mai ales pe cei care se tem prea mult de îmbolnăvire când sărută sfintele icoane sau când se împărtășesc din același Sfânt Potir euharistic, preotul folosind o linguriță comună. Această atenție acordată îndeosebi celor „mai slabi în credință” (cf. Romani 14, 1) a produs însă teamă în altă parte, mai precis în rândul unor clerici și credincioși care consideră că o măsură excepțională și temporară (iconomie), în favoarea celor mai fricoși și mai slabi în credință, se poate transforma într-o nouă regulă liturgică de împărtășire euharistică a tuturor credincioșilor.

Pentru a depăși polarizări și polemici care slăbesc unitatea ortodoxă, trebuie evitate judecățile pripite și trebuie să reafirmăm cu tărie credința ortodoxă că **Sfânta Euharistie nu este și nu poate fi niciodată izvor de îmbolnăvire și de moarte, ci izvor de viață nouă în Hristos, de iertare a păcatelor, de vindecare a sufletului și a trupului**. De aceea, la strană se cântă în timpul împărtășirii credincioșilor: *„Trupul lui Hristos primiți și din izvorul cel fără de moarte gustați”*. Prin urmare, **regula împărtășirii clericilor și credincioșilor din același Sfânt Potir rămâne neschimbată, iar preoții vor explica tuturor credincioșilor că această împărtășire nu a fost vreodată pentru cineva și nici pentru ei nu va fi un pericol**. Iar credincioșii, care au totuși teamă de a se împărtăși din același Sfânt Potir cu aceeași linguriță, vor cere sfatul preotului duhovnic spre a se întări în credință și a spori în comuniune bisericească.

De asemenea, în cazul sărutării sfintelor icoane, **credincioșii care au o credință vie și puternică nu se tem că se vor îmbolnăvi, ci se bucură de rugăciunea și binecuvântarea Sfinților zugrăviți pe icoane**. Întrucât credința unește libertatea cu iubirea, prin credință se exprimă în mod liber iubirea oamenilor față de Dumnezeu și față de Sfinții Lui. Din acest motiv,

credincioșii ortodocși sărută sfintele icoane și se împărtășesc din Sfântul Potir în mod liber, nu pentru că ar fi obligați de cineva să facă aceasta.

Prin urmare, slujitorii Sfintelor Altare vor îndemna pe toți credincioșii să se întărească în credință și să cultive comuniunea euharistică în Biserică, pentru a dobândi mântuirea, prin unirea cu Hristos-Domnul, Izvorul vieții veșnice (*cf.* Ioan 11, 25).

Dorim tuturor slujitorilor Sfintelor Altare și tuturor credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române sănătate și mântuire, precum și mult ajutor de la Dumnezeu în timpul Postului Sfintelor Paști, ca înaintare spre lumina și bucuria Învierii!

Al vostru către Hristos-Domnul rugător,

† DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

vineri, 28 februarie 2020

**„LĂRGIȚI ȘI VOI INIMILE VOASTRE!”
– ÎNDEMNURI ȘI SFATURI ÎN VREME DE PANDEMIE.
DURERE ADĂUGATĂ LA DURERE**

Înaltpreasfințitul Părinte TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Este vreme să ne retragem o clipă în intimitatea caselor noastre, până ce mânia acestei molime va fi trecut

Du-te poporul Meu, intră în cămărilor tale, ascunde-te pentru puține clipe, închide ușa după tine până ce mânia va fi trecut – este cuvântul lui Dumnezeu adresat poporului prin profetul Isaia în momente de cumpănă.

Este vreme să ne retragem pentru o clipă sau pentru mai multe în intimitatea caselor noastre, până ce mânia acestei molime va fi trecut. Este vreme potrivită pentru a înțelege cât de importantă este Dumnezeiasca Liturghie în viața noastră și în viața lumii. Este vreme de durere, de dor și nădejde și așteptare pentru ca Dumnezeiasca Euharistie să fie săvârșită în condiții normale. Este vreme pentru a înțelege cât de importantă este prezența bisericilor în viața noastră și în viața lumii. Este vreme de căință pentru prea multele și prea grelele noastre păcate: păcate săvârșite de arhierei, de preoți, de viețuitorii sfintelor mănăstiri, de poporul Bisericii.

Este vreme de rugăciune stăruitoare și adâncă pentru medici, pentru asistentele medicale, pentru infirmieri, pentru toți cei care luptă cu această boală. Este vreme de participare prin rugăciune și ajutor material la durerea celor bolnavi, la durerea familiilor lor.

Este vreme să mărturisim cu tărie că „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt”. Să rămânem cu cuvântul Domnului: *Du-te poporul Meu, intră în cămara ta, închide ușa după tine, ascunde-te pentru puține clipe până ce mânia va fi trecut.* Dumnezeu să ne aibă în iertarea și în ocrotirea Sa.

„Lărgiți și voi inimile voastre!” – Cuvânt pentru cei ce stau acasă

Pe toate căile ni se spune să ne restrângem activitățile, să evităm contactul cu oamenii, să nu mergem în zone aglomerate. Este normal să fie așa. Respectul,

grija și iubirea față de semenii se arată, în aceste situații, și prin lipsa proximității fizice. Limitarea la strictul necesar în ceea ce privește legătura cu semenii poate fi suplinită prin „lărgirea inimii”, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel.

Este vreme potrivită pentru a ne deschide mai mult inima spre semenul nostru și spre Dumnezeu. Ne-am închis prea mult în noi înșine. Dacă ar umbla cineva prin inima noastră ar găsi acolo doar propriul nostru sine. Autoidolatrie. *Unde este comoara voastră, acolo va fi și inima voastră* (Luca 12, 34), zice Domnul. Comoara noastră suntem, din păcate, noi înșine. Dumnezeu este sus, oamenii sunt în afara inimii. Ocupăm integral spațiul inimii noastre cu noi înșine. Și este atât de dureros.

Într-o atare situație, virusuri de tot felul circulă în noi. Antidotul nu putem fi noi înșine. Suntem prea virusați de propriile ambiții și complexe de superioritate. Antidotul adevărat este prezența lui Dumnezeu și a oamenilor în inima noastră. Pentru aceasta este necesară golirea inimii noastre de noi înșine pentru a face loc lui Dumnezeu și semenilor. „Golește-mă, Doamne, de mine însumi, ca să mă umplu de Tine”, glăsuia un sfânt din vechime.

„Lărgirea inimii” înseamnă a simți durere pentru durerea celui alt; „Lărgirea inimii” implică preluarea durerii celui de aproape sau a celui de departe și prezentarea acestei dureri, prin rugăciune, în fața lui Dumnezeu; „Lărgirea inimii” mărturisește starea de pocăință pentru tot păcatul săvârșit, pentru toată ne iubirea ce ne definește ființa launtrică. Asumarea, în duh de căință, a responsabilității pentru răul din lume creează medicamentul cel mai eficient în clipa de față și în toată vremea; „Lărgirea inimii” cuprinde Psaltirea, Canoane de pocăință, Paraclisul Maicii Domnului, metanii, post de bucate, de tehnologie, de contact fizic cu cei dragi, Spovedanie și Euharistie, milostenie; „Lărgirea inimii” de către tot mai mulți înseamnă a nu lăsa spații neocupate de inimă. Căci locul și timpul cuprinse de inima dragostei și a rugăciunii nu permit pătrunderea virusurilor distrugătoare de om, de suflet și de conștiință. *Lărgiți și voi inimile voastre!* (II Corinteni 6, 13).

Trei pași pentru transformarea propriilor case în biserici

Suntem în afara sfintelor biserici din pricini pe care Dumnezeu le știe cu certitudine și întru totul. Noi doar le intuim, credem că sunt unele sau altele, dar singur Dumnezeu știe de ce, pentru ce, până când și în ce mod vom săvârși în continuare sfintele slujbe. Că suntem înăuntrul Bisericii sau în afara ei, pe ger sau pe arșiță, acest lucru nu este esențial. Fundamental este să nu se oprească săvârșirea Sfintei Liturghii. Dacă alte slujbe le putem săvârși și în chiliile noastre, Sfânta Liturghie are rolul său de adunare a poporului lui Dumnezeu în jurul Sfântului Potir. Acest lucru nu se poate împlini

pe deplin decât împreună. Trăim vremuri nu tocmai ușoare și în aceste situații se cuvine să împlinim poate ceea ce prea puțin am împlinit. Și ni se oferă acum ocazia de a transforma propriile noastre case în biserici. De multe ori casele noastre devin locuri în care domnește televizorul, alte gânduri și alte preocupări, dar acum, poate nevrând acest lucru, suntem obligați ca în casele noastre să zidim sfinte altare, să avem în permanență candela aprinsă, transformându-le în prelungiri ale sfintelor noastre biserici.

Și cum poate deveni casa noastră Biserică? În primul rând prin forma văzută: icoane, candelă aprinsă, lumânări, Psaltirea, Ceaslovul și Sfânta Scriptură deschise, hrănindu-ne în această perioadă tot mai mult cu cuvântul lui Dumnezeu. În al doilea rând, casa noastră devine Biserică dacă în ea domnește rugăciunea. Psalmii, Acatistierul, Paraclisul Maicii Domnului, sunt tot atâtea posibilități, ca ambianța din Biserică să devină stare de fapt în propriile noastre locuințe. În al treilea rând casa noastră devine biserică, dacă față de cei cu care viețuim avem o atitudine adevărată. Soția să vadă în soțul său un membru al preoției universale, preot al Dumnezeului Celui Preaînalt, căci prin botez toți devenim membri ai preoției universale. Soții împreună cu pruncii să prelungească corul îngerilor din cer și al stranei din Biserică, săvârșind sfânta taină a prezenței lui Dumnezeu în casa noastră, fiind și aceasta o formă de Liturghie de după Liturghie, o continuare a Liturghiei din Biserică, căci și în casa noastră pot fi inima, cugetul, rărunchiul, ca prescuri binecuvântate, în care ne așezăm viața și o prezentăm în fața lui Dumnezeu, așteptând ca viața Lui să devină viața noastră.

Să ne folosim de această clipă nedorită, dar venită asupra noastră, pentru a face puțin curat în casele noastre, precum se cuvine să facem curat în inimile noastre. Și dacă suntem acum obligați mai mult să stăm în casele noastre, rugăciunea inimii, a minții, să ne fie nădejde că Dumnezeu va alunga cum va ști El toată boala, toată neputința, tot răul, tot necazul trupesc și sufletesc din viața noastră, a Bisericii, a țării și a lumii întregi.

Să nu ne temem peste măsură căci suntem oameni ai lui Dumnezeu

În această situație suntem datori să aducem rugăciune mai intensă lui Dumnezeu ca să-și reverse asupra noastră milele Sale cele bogate, căci dacă nu ar păzi Dumnezeu cetatea în zadar s-ar osteni cel care o păzește. Fiind prezenți la sfintele slujbe, încercăm să-i cuprindem în inima noastră și pe cei care nu sunt împreună cu noi.

Omul încearcă să fie atent, uneori mai exagerat, alteori cu simțul realismului, care ar trebui să ne definească în aceste zile, rugându-L pe Dumnezeu, pe de o parte, să nu-și întoarcă fața Sa de la noi, iar, pe de altă parte, noi ca oameni, să luăm aminte la noi înșine și la cei de lângă noi. Dacă toată această

situație ne-ar cuprinde doar pe noi, ne încredințăm trupurile și inimile noastre lui Dumnezeu Cel Atotputernic, dar și pe cel de lângă noi se cuvine să-l iubim, să-l respectăm și să-l apărăm printr-o atitudine de înțelegere, de depărtare fizică pentru ca lucrurile să nu se agraveze și mai mult.

Avem un cuvânt al lui Dumnezeu adresat Prorocului Daniel când se găsea în cumpănă foarte mare: *Nu te teme, om al lui Dumnezeu! Pace ție! Fii tare și curajos!* Acesta este și cuvântul Bisericii, al Liturghiei, al Scripturii și al nostru, și anume, să nu ne temem peste măsură căci suntem oameni ai lui Dumnezeu. Pacea cerului este cea mai mare ocrotire și, de aceea, se cuvine să fim tari și curajoși. Trebuie să fim mai atenți, în aceste zile, cu noi înșine și cu intensificarea rugăciunii, care să facă parte din respirația ființei noastre.

Să nădărdim în mila Domnului că toate vor trece și vom fi păziți și apărați, și vom învăța din cele pe care le trăim, cât de mici suntem în încredințarea noastră către Dumnezeu. Cât de îndoielnică și mică ne este credința, cât de mult valurile vieții ne cuprind pe noi cei care ne considerăm tari și puternici, dar când vine o năpastă asupra noastră constatăm micimea noastră. Aceasta poate fi partea bună, pentru că Dumnezeu și lumea ne arată că acolo ne aflăm, unde suntem cu adevărat. Nădejdea la Dumnezeu! Mila Lui să fie peste noi și peste lume.

Sfintele Icoane și Sfintele Moaște – lucrare vindecătoare a Harului lui Dumnezeu

Ne aflăm încă într-o perioadă grea, cauzată de răspândirea noului coronavirus. Cu responsabilitate și discernământ, se cuvine să stăruim în îndemnul de a respecta măsurile de igienă, de prevenire a infectărilor. Sunt însă și recomandări ce aduc atingere sacralității slujbelor bisericești. Or, viața liturgică, în toate aspectele ei, a fost dintotdeauna, inclusiv în perioade de prigoană, gestionată exclusiv de către cei care au responsabilități în acest sens. Așa va trebui să rămână și de acum încolo.

Mărturisirea credinței se traduce și faptic, prin participarea la sfintele slujbe ale Bisericii, mai ales la Sfânta Liturghie, prin împărtășirea cu Sfântul Trup și Sânge al Mântuitorului Hristos, prin actele de milostenie trupească și sufletească, prin cinstirea Sfintelor Icoane și a Sfinților, cinstire arătată și Sfintelor Moaște ale acestora.

Noi credem în prezența reală a lui Hristos în Potirul euharistic. De aceea, Taina Sfintei Împărtășanii, sub toate aspectele ei, nu face și nu poate să facă subiectul vreunei reglementări din partea autorităților statului. „Lingurița” nu este o piesă dintr-un set de tacâmuri, este un obiect sfințit. Prin ea, credinciosul primește „leacul nemuririi și doctorie pentru a nu muri, ci a trăi veșnic în Iisus Hristos” (Sfântul Ignatie Teoforul). Desigur, dacă este să reducem

totul la o perspectivă materială, raționamentul ar părea întemeiat: oamenii primesc, unii după alții, cu o aceeași linguriță, „pâine” și „vin”. Prin urmare, s-ar putea contamina, pe această cale, cu virusul de la un bolnav. Din perspectivă teologică însă, lucrurile stau cu totul diferit. Prin linguriță, credincioșii mireni Îl primesc – cu credință! – pe Hristos Însuși, Care Se oferă pe Sine *sub chipul pâinii și al vinului*. Îl primesc, așadar, pe Cel Ce a spus: *Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică* (Ioan 6, 53-54). Cel care se împărtășește face aceasta „spre tămăduirea sufletului și a trupului”, „spre iertarea păcatelor și spre viața de veci” (Rugăciunile din canonul Sfintei Împărtășiri). Așadar, nu poate fi cântărită cu argumente din domeniul material o realitate spirituală, duhovnicească. După cum nici teologia nu poate avea pretenția de a se pronunța pe probleme exclusiv de ordin medical sau epidemiologic.

În aceeași dimensiune a realității duhovnicești, cinstirea Sfințelor Icoane și a Sfințelor Moaște este manifestarea credinței de nezdruccinat în binefacerile pe care Sfinții le revarsă, prin mijlocirea lor către Dumnezeu, asupra celor invocați în rugăciune. Dacă persoane din afara sau din interiorul Bisericii manifestă reticență sau îndoială față de acest adevăr fundamental de credință, au libertatea să o facă. Omul se poate clătina, Dumnezeu, nu.

Întotdeauna vor fi lucruri cu anevoie de înțeles pentru cei ce reduc omul la constituția sa anatomică, tributari unei rațiuni ce exclude realitatea nevăzută și care se îndoiesc de existența lui Dumnezeu. Cum le poți explica acestora că atunci când Mântuitorul *a scuipat jos și a făcut tină din scuipat, și a uns cu tină ochii orbului* (Ioan 9, 6) nu a comis un act de impietate sanitară, mânjind orbitele goale cu noroi, ci ne-a dezvăluit nouă, tuturor, faptul că harul restaurator și vindecător al lui Dumnezeu lucrează și prin cele materiale, oricât de modestă ar fi condiția lor? Cu atât mai mult lucrează harul tămăduitor din Sfintele Icoane și din Sfintele Moaște în viața celui ce le sărută cu credință neclintită în pronia dumnezeiască!

Nădăjduim, în acest sens, că autoritățile statului vor înțelege că cele ce se petrec în slujbele Bisericii nu reprezintă simple gesturi sau manifestări omenești. Biserica este, dincolo de orice definiție sau etichetare, un adevărat *Spital duhovnicesc*. Sfinții Părinți vorbesc despre păcat ca fiind o rană, despre duhovnic ca despre un medic, despre dezlegarea din Taina Spovedaniei ca început al tămăduirii, despre canon (epitimie) ca despre un medicament sau o schemă de tratament. Sunt numeroase studii publicate de către cercetători de excepție prin care se vedește faptul că omul care se roagă, care participă la Dumnezeiasca Liturghie, care se spovedește și se împărtășește, se și vindecă mai ușor. Prezența capelelor și a preoților de caritate în spitale nu se datorează doar unei respectări a dreptului la asistență religioasă a pacienților,